

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פרשת ויחי

"הוי גיבור כארי"

הגבורה הפנימית הנדרשת מעובד ה'

א' - אנשי גבורה - 1 | ב' - גבורה פנימית - 3 | ג' - התרגלות לגבורה - 6

זאב או כבש?

עם זאת, כאן אנו מוצאים צדיקים שמשתבחים בכך שהם נמשלים לחיות אלו. כל אחד יכול לפתוח את החומש ולראות בעצמו - הם משולים לחיות טרף אימתניות. יעקב אינו ממשיל אותם לכבשים. אמנם כן לחמור גרם ולאיילה שלוחה, אבל לא לכבשים.

כמובן שעם ישראל אכן משול לצאן, וכמאמר הכתוב: "וַיִּתֵּן צֹאֲנֵי צֹאֲן מִרְעִיתִי" (יחזקאל לד, לא). לשה ישנן מעלות רבות - הוא שקט, עניו וכנוע, ובוודאי שעלינו לאמץ את כל המעלות הללו. בוודאי שאצל עם ישראל קיימות כל המידות הטובות. אבל לא די בזה; זהו לא הדבר היחיד שאותו ביקש יעקב לראות בשבטים. הוא רצה נחשים ואריות וזאבים.

למען האמת, גם חיות הפרא הללו, עד כמה שהן עושות עלינו רושם של גבורה, עזות-נפש ואומץ-לב, הרי שכאשר הן מבחינות בסכנה, הן מעדיפות להסתתר. במצב של סכנה, האריה יזוז הצידה. הנחש גם הוא אינו מעוניין לפגוש אנשים בדרכו, והוא משתדל להימנע מהם. הזאב בוודאי מסתתר מפני בני אדם.

רק כשמתקרבים אליהם יותר מדי, אזי טבעם צף ועולה על פני השטח. אם דורכים על הנחש - זה כבר סיפור אחר. מי שינסה ללטף אריה או לדגדג זאב - הם יגנו על עצמם, וינשכו את היד המלטפת למדגדגת. אבל אחרת - גם החיות העוצמתיות הללו עושות שימוש שקול ומידתי בכוח שיש להם. זאת אומרת שהם אינם הופכים למסוכנים ללא סיבה. הם אינם פועלים באופן פזיז ונמהר, אלא האינסטינקטים שלהם מובילים אותם להוות סכנה רק במקרים מסוימים.

ילדים מלאי מרץ

נמצא אפוא שכאשר אנו בוחנים את החיות הללו, עלינו לשאול את עצמנו: מהו המכנה המשותף, מה

א' - אנשי גבורה

תכונות של אריה

כולם יודעים שהנחש הוא אחד מבעלי החיים השנואים ביותר, וכמובן שהזאב והאריה אף הם חיות מסוכנות שטורפות בעלי חיים אחרים, ולעתים גם בני אדם. מדובר בבעלי חיים שבהחלט אינם אהובים יתר על המידה.

עם זאת, כאשר יעקב אבינו שכב על ערש דוויו, וקרא לבניו על מנת שיוכל להדריךכם בפעם האחרונה, מוצאים אנו שהוא ממשיל את השבטים דוקא לחיות האלה.

"גִּיּוֹר אַרְיָה יְהוּדָה" (בראשית מט, ט) אומר יעקב. והנה, האריה בוודאי אינו בעל לב טוב, והוא גם לא ניחן במידת הענווה. ובכל זאת, יעקב בירך את יהודה שיהיה גור אריה, הוי אומר, הוא חפץ לראותו כאריה.

השידוך המושלם?

ומה עם שבט בנימין האהוב? במה בירך אותם יעקב? "בְּבִנְיָמִין זָאֵב" (שם פסוק כז). כידוע, "זאב" אינו כינוי מחמיא מדי. יהודי שמנסה לברר אודות בחור שהוצע כשידוך לבתו, ושומע שהבחור הוא כמו זאב - פירושו של דבר שהשידוך ירד מהפרק עוד לפני שעלה. שיהודי צדיק יהיה כמו זאב? מעולם לא היינו אומרים דבר כזה.

ושבט דן הינו "שְׂפִיפֵן עֲלֵי אֲרָח" (שם פסוק יז) - כמו נחש ארסי השוכב על הדרך. נחש? אם מאן דהוא היה מנסה לתאר בפניך את שכנו, ואומר: "אתה מכיר את שכני דן? הוא נחש ארסי!" - איזה מין תמונה היה לך בראש מעתה כלפי השכן הזה? "נחש" הוא שם כינוי לבוגד, או אולי לטיפוס זדוני המלא וגדוש במידות רעות.

הנה, לא כל תושביה היהודים של טעלז היו צדיקים, וחלק מהיהודים בעלי הכח היו ציוניים, חובבי וחוקרי הלשון העברית. ויהי היום, ו'אחד העם' הלך לעולמו - 'אחד העם' היה סופר, והוא לא היה איש צדיק, בכלל לא; אבל הוא היה גיבורם של האנשים השפלים, של הנבערים והרשעים.

נקבצו אפוא 'מנהיגי' - כלומר 'מוליכי השולל' - של הקהילה יחדיו ובאו קמיה דהגאון רבי יוסף לייב, וביקשו ממנו להספיד את 'אחד העם'. "בסדר גמור, אספיד אותו", אמר ר' יוסף לייב.

הספד שכזה...

יצא ר' יוסף לייב למרפסת ביתו ובידו ספר 'משנה תורה להרמב"ם', והקריא את דברי הרמב"ם בהלכות אבל (פ"א ה"י): "כל הפורשין מדרכי צבור, והם האנשים שפרקו עול המצוות מעל צוארן... כל אלו אין מתאבלין עליהן, אלא אחיהם ושאר קרוביהם לובשין לבנים ומתעטפים לבנים ואוכלים ושותים ושמחים שהרי אבדו שונאיו של הקדוש ברוך הוא, ועליהם הכתוב אומר הלוא משנאיך ה' אשנא".

וזהו. בכך תם ההספד. ר' יוסף לייב נכנס חזרה לתוך ביתו.

הוא היה גיבור! הוא נהג כמו "שְׁפִיפֵן" - כמו נחש ארסי, כי לפעמים זה מה שנצרף! הוא לא היה 'שעפסלע' קטן, כבשה שקטה ועדינה. היו בו תעצומות!

אויבי האמת

כך היה גם אצל הגאון רבי אהרן קוטלר ואצל האדמו"ר הזקן מסאטמר, זכר צדיקים לברכה. הם היו אנשים טובי לב ונעימים ביותר. כל מי שהיה זקוק לעזרה מכל סוג שהוא - פנה אל הצדיקים הללו; והם מעולם לא השיבו פני איש ריקם. ועם זאת, שניהם זכו לכמות הגונה של אויבים, משום שהם ידעו להשמיע את קולם. הם היו מתוקים כמו דבש, אבל הם לא היו 'כבשים'. למען האמת הם כן היו, אבל הם ידעו גם להיות אריות.

אנשים שאינם מבינים את הנושא הזה, שאינם מבינים שצדיקים צריכים לדעת גם להיות אריות וזאבים ונחשים, מביטים על גדולי עולם אלו במבט ביקורתי. אנשים חלשים ומוגי לב, שכל רוח מצליחה לכופף את קומתם, הרי שכאשר הם פוגשים גיבור - הם אינם מבינים אותו. הם לא מבינים ולא יודעים להעריך גבורה.

וזה מה שמאפשר למציאות ההזויה, לעוולה הכל-כך גדולה, שסופר - שהוא איש דתי, שומר שבת, כתב ספר

"הצד השווה שבהן"? הלא אין זה רק "שכן דרכן להזיק". אמנם אין לדחות אמירה זו כבלתי נכונה, אבל היא שטחית. השאלה היא למה הם מסוכנים? מהו הדבר שגורם להם להיות "דרכן להזיק"?

והתשובה היא, שהם אוצרים בקרבם את מעלת העוצמה והמרץ. יש בהם את היכולת להתרומם באומץ רב למול גודל השעה - ולפעול. כאשר המצב דורש זאת, יש בהם את הכוחות לפעול.

ואת המעלה הזו של מרץ ועוצמה - יעקב ביקש לראות אצל צאצאיו, שהם האומה העתידה לצאת ממנו. הוא הבין שעל מנת שעם ישראל יצליחו להישאר נאמנים ליסודות שאותם עמל להנחיל להם, הם יזדקקו ליכולת המיוחדת להתרומם ולהתנשא לגודל השעה, ולגלם את המידות שאותם ראה יעקב בחיות אלו. הם יזדקקו לעוז ותעצומות, ולכח לפעול ולעשות. יעקב רצה אומה שתהיה חזקה ולא חלשה. הוא ציפה לראות את צאצאיו כאריות, אשר פועלים בתעוזה ובגבורה כאשר זהו צו השעה.

להיות מלך!

העולם כולו ניצב מולך? אין דברי! התנשא כארי! האריה הוא מלך הג'ונגל. עם ישראל אינו נרתע ואינו מכופף את קומתו בפני רעיונות חדשים לבקרים, לגחמותיהם והשקפותיהם של אומות העולם.

במקום שבו אומות העולם מבקשים למנוע מאיתנו לקיים את התורה, יעקב אבינו מבקש לראות את צאצאיו מגיבים כמו זאבים רעבים המסתערים על טרפם. ואכן, לעתים עובדי ה' נדרשים להביע חמה לווהטת, כמו זאבים. כשיש צורך להסתער על הטרף ולהשמיד אותו - הם עושים זאת, ומקיימים "וּבְעֶרְפָּתָהּ הִרְעָה מְקַרְפָּה". עובד ה' אינו אדם חלש ומוג-לב, אלא הוא איש מלחמה.

לפעמים יהודי צריך להיות "שְׁפִיפֵן עָלֵי אֲרֵחַ". אמנם זה לא מצוי, ועל פי רוב יהודי אינו נוהג כך, אבל לכל יהודי עובד ה' צריך שיהיה ארס, שבו הוא יוכל לעשות שימוש כאשר הדבר ידרש. הכוונה היא לארס של אומץ, של הערכה עצמית ושל תעוזה. ארס של אומץ - לב להלחם למען האמת והצדק.

הזאב של טעלז

שמעו נא סיפור קצר. רבה של טעלז, הגאון רבי יוסף לייב זצ"ל, היה יהודי צדיק וטוב לב; כזה שהיה מוכן לוותר על פת לחמו, אילו רק היה מתבקש לעשות זאת. זה היה האיש; יהודי בעל לב זהב. אבל יחד עם זאת, היה לו גם לב אמיץ. הקשיבו לסיפור הבא.

הקב"ה מחפש אריות וזאבים ושפיפונים. הוא מחפש גבורה.

ב' - גבורה פנימית

מקור הגבורה

והנה, היות והמושג הזה של 'גבורה' הינו דבר חשוב כל כך בעבודת ה', כדאי לנו לחקור אותו ולעמוד על משמעותו.

כאשר אנו מביטים בלשון התנ"ך, מוצאים אנו פעמים רבות אנשים שנקראו 'בני חיל' - היינו אנשים גיבורים. והנה, התואר הזה, ככל שהוא מתייחס לגברים, מובן אצלנו, שכן באופן כללי דרכו של איש לצאת למלחמה, ולכן מתאים לכנות איש בשם 'בן חיל'. אצלנו 'חיל' פירושו צבא, ואם כן 'בן חיל' הוא אדם הראוי לצאת לצבא.

אבל זו טעות, וברור בעליל שזו אינה המשמעות האמיתית של המושג 'חיל', כי שלמה המלך, בבואו לתאר אשה צדיקה ובעלת מעשים טובים, מכנה אותה בתואר 'אשת חיל'. הוא אמנם מונה כמה וכמה משבחיה ומעלותיה, אבל התואר שניתן לה הוא 'אשת חיל' - אשה גיבורה.

החורבן הנורא של 'גיוס בנות'

כידוע, נשים לא יצאו לקרב; לא מצינו בשום מקום בתנ"ך שגייסו נשים לצבא. את הרעיון הזה השאירו לממשלת ישראל, והם אלו ש'זכו' להציג בפני העולם את המושג הזה. צריך לדעת שגיוס בנות הינה אחת ההמצאות הגרועות ביותר בהיסטוריה של האנושות. זה נועד כדי להפוך את הצבא למקום של זנות, ולהביא לקלקול מוסרי אצל האומה היהודי, ברשעות שכמעט ולא היתה כמותה מאז ומעולם.

איננו מבינים את מה שמתרחש, ואנשים שותקים שתיקה ארוכה מדי. עם ישראל מעולם לא חווה חורבן כל כך גדול. לגייס בנות בהמוניהן לשירות צבאי?! והם מודים על כך בפה מלא; המדינה מצהירה בפירוש שהם מעוניינים שבנות ישרתו בצבא על מנת לעצב מחדש את התרבות של האומה היהודית. ובמילים אחרות, הם רוצים ללמד בנות מהי זימה; והצבא הוא אכן אחד הדרכים המועילות ביותר לעשות זאת.

אבל עד היום, מעולם לא היתה תופעה כזו - שאשה תשרת בצבא?! ועם זאת, רואים אנו ששלמה המלך משבח את האשה בתואר 'אשת חיל' - אשה גיבורה. ברור אפוא שהוא אינו מדבר על שירות צבאי. וניתן

אודות האדמו"ר מסאטמר, שבו הוא מותח ביקורת חריפה על האדמו"ר, ותוקף אותו במילים קשות. הסופר הזה הוא איש חלש. הוא אינו מבין מה הקב"ה מבקש מאיתנו בעולם הזה.

אריות שבחבורה

אבל יעקב אבינו כן הבין זאת. הוא ידע שהקב"ה רוצה אריות! הוא רוצה שנהיה פעילים, חזקים, בטוחים, נמרצים ונחושים ואפילו ארסיים. עבד ה' צריך להיות זריז, אדם שעושה ופועל. לא כתוב "הוי גיבור כשה" או "כעגל", אלא "הוי גיבור כארי לעשות רצון אביך שבשמים".

זה מה שיעקב אבינו לימד לבניו - שזה מה שהקב"ה מבקש מבני ישראל: להיות חזקים, אמיצים ונמרצים בעבודת הבורא.

כאשר אנשים מושחתים מתקבצים יחד מכל רחבי ארצות הברית ועורכים מצעד, זה לא עושה עלינו כל רושם. מה הקב"ה רוצה מאיתנו? הוא רוצה שנהיה אריות! עלינו לומר את האמת - לכל הפחות בינינו לבין עצמנו: "המושחתים הללו - זאלען זיי גייען!" שילכו כולם - אל תוך האדמה בקרוב! בעוד שנים ספורות - רובם ישכבו בקבר.

שלוש פעמים ביום אנחנו אומרים: "ולמלשינים אל תהי תקוה, וכל הרשעה כרגע תאבד" - צריך לומר את המילים הללו בכוונה! לומר אותם בארסיות! עלינו להיות "שְׁפִיפֵן עֲלֵי אֶרֶח" כמו דן, ולומר את המילים בארסיות. זה מה שהקב"ה רוצה מאיתנו. עלינו להיות תקיפים - בינינו לבין עצמנו, משפחותינו, וקהילותינו - והחשוב מכל: כל אחד ואחד עם עצמו!

במי בחר ה'?

כאשר הקב"ה מביט על בני האדם, ומחפש את אלו שעובדים אותו באופן הטוב ביותר, אלו שמוצאים חן בעיניו יותר מכל, במי הוא בוחר? באנשים מלאי המרץ; הם אלו שמוצאים חן בעיניו יותר מכל.

אותו יהודי השקט והרכרוכי שיושב בפינה ושאף אחד לא סובל ממנו, אין זה האיש אשר ה' מחפש. עליו אומר ה': "אין ספק שייעדתי עבורו מקום בעולם הבא, והוא יקבל את שכרו על כך שהיה נוח לבריות. אה! יהדי טוב לב ונעים-הליכות - זה נפלא! אבל הוא לא זה שיזכה לגדולה. לא הוא האיש שיצליח יותר מכל. אני מחפש אנשים שיעשו משהו בעולם הזה, יהודים שיהיו מלאי מרץ לפעול ולהשיג! אנשים שיעמדו בגאון על העקרונות והערכים שלי!" זה מה שהקב"ה רוצה מאיתנו. להיות אדם חלש ורכרוכי - זה שום דבר.

וברחוב בחוץ, הולך לו יהודי שומר תורה ומצוות, מעוטר זקן ופאות וחבוש מגבעת שחורה. הוא מוקף בחופשיים, ביהודים גלויי ראש - אין להם שום דבר, לא על הראש ולא בתוך הראש. הוא נראה שונה מכולם. מפעם לפעם הוא עשוי אף לספוג הערות מבזות.

גיבור פנימי

מה הפירוש של המושג 'גבורה פנימית'? מה הפירוש להיות 'גיבור כארי'? שהיהודי יטרוף את הסובבים אותו? לא, זה שום דבר. הוא גיבור בפנימיותו! כשהוא מתהלך ביניהם, הוא מרגיש כאילו הוא מתהלך ביער, בינות לעצים. מסביבו הוא אינו רואה בני אדם אלא רק דשא. "כָּל הַבְּשָׂרָה חָצִיר" (ישעיה מ, ו). פירוש: 'איני מתפעל כלל ממספרם הרב של האנשים הללו, מערכיהם, השקפותיהם וגחמותיהם. כל אלו אינם עושים עלי רושם כי הוא זה. בעיני הם שווים כקליפת השום'.

כמובן שאם אחד מהם נתקל בו, הוא נוהג בחביבות ומבקש: "סליחה". עלינו להיות אנשים מנומסים, לחייך, להתנצל. צריך לדעת להסתדר עם כולם. אבל בפנים יש בנו עוז ועוצמה, ונדרשים אנו להיות גיבורים כארי וכזאב וכנחש. לא צריך לנשוק או לטרוף אף אחד, אבל בראש שלנו אנו נמרצים ותקיפים; בראש שלנו אנחנו טורפים את כל הערכים של העולם שבחוץ.

אשת חיל ואיש חיל אינם נכנעים לסביבתם. היעלה על הדעת לוותר על העקרונות רק משום שאנחנו מוקפים באנשים בלתי חושבים? רק בגלל שאנחנו מוקפים באנשים - למרבה הצער, גם ביהודים שומרי תורה ומצוות - שסרו אחר תאוות והשקפות טיפשיות ותרבות רדודה - האם זה אומר שגם אנחנו צריכים לנהוג כמותם?

לא יקום ולא יהיה! יהודי צריך להיות נחוש בדעתו להשיב מלחמה שערה נגד היצר של עמידה חלשה, של כפיפת הקומה בפני הסביבה.

המלחמה האמיתית

והנה, האמת ניתנה להיאמר, שהגבורה הפנימית שעליה אנו מדברים כעת - אומץ הלב של הארי, ארסו של הנחש וגבורתו של הזאב - לא צריכה לשמש אותנו אך ורק נגד הרשעים. זה מיועד לא רק עבור הגישה שלנו כלפי העולם שבחוץ.

שכן מהי התכלית של תקיפות הדעת שהקב"ה דורש מאיתנו? להקים את דבר ה'. ולכן בשימוש בזה אינו רק כלפי אחרים, שכן לעתים קרובות הרשע נמצא ממש כאן (הרב זצ"ל הצביע לכיוון לבו). יותר ממה שעלינו

להניח שהוא אינו משבח את האשה על כוחה הגופני, על כך שהיא מסוגלת לסחוב סל מלא כביסה במעלה המדרגות. זו אינה כוונתו כלל וכלל.

אישיות של חיל

שמא תאמרו שהכוונה 'אשה בעלת אישיות', היינו עם מידות טובות ומעלות כאלו ואחרות - אך לא זהו הפירוש של 'חיל'; 'חיל' פירושו גבורה, חוזק. ניתן להוכיח זאת בקלות ממקומות רבים בתנ"ך ובדברי חז"ל. 'חיל' פירושו גבורה - עוצמה וכוחנות. צריכים אנו להבין אם כן מדוע, בבואנו לשבח את האשה במידותיה ובמעלותיה, אנו מזכירים 'חיל', שפירושו למעשה הוא גבורה ועוצמה?

והתשובה היא שאכן, הפירוש הוא גבורה ועוצמה פנימית. כי אי אפשר לחיות חיים של צדקות ושל מידות טובות, ללא גבורה. כל מי שרוצה להשיג משהו בעולם הזה, חייבת להיות בו מידה מסוימת של אומץ לב, של כח להתגבר על המכשולים. אדם עם חלישות השכל ואדישות הנפש, לא ישיג ויעשה הרבה בעולם הזה. ה'אשת חיל' אינה אם כן אשה של מלחמות, אלא אשה עם נחישות ויוזמה וחריצות. זוהי הגבורה האמיתית.

נשים חלשות

נתאר לעצמנו חדר המתנה כלשהו - כיצד נראים יושבי החדר? כמובן, כולם לבושים בגסות מרושלת המאפיינת את הלבוש הרחובי. למה? כי כך החליטו הפרחחים ברחוב, והמבוגרים חסרי חוט-שדרה מוכרחים לצעוד בעקבותיהם. יושב לו אדם זקן בחדר ההמתנה, והוא לבוש ג'ינס! וגם הלבוש הבלתי צנוע של הנשים הוא באותו סגנון. בגדים מרופטים ודהויים, עם טלאים מלאכותיים וכתמי צבע מלאכותיים, שנראים כאילו מאן דהו שפך עליהם בקבוק דיו.

אבל מה כבר ניתן לצפות מהגויים? מה הם כבר יודעים? הבעיה היא שגם הנשים שומרות התורה הינן חסרי חוט-שדרה. אשה מתיישבת, והיא נאלצת למשוך בחצאית על מנת שזו תכסה את ברכיה. היתכן כדבר הזה? ולפעמים, לא נעים לומר, גם רבניות נראות כך. מהיכן מגיעה תופעה זו? מחולשה פנימית - זה הכל.

נשים גיבורות

לעומת זאת, יש כאן, בחדר ההמתנה, אשה אחרת. שרווליה ארוכות כדבעי, היא לבושה בשמלה ארוכה וגרביים גבוהות, ושער ראשה מכוסה. אשה זו היא 'אשת חיל'! זוהי הגבורה שחשובה בעיני השי"ת. היא לביאה הניצבת בגאון בתוך ג'ונגל של פיגמים [קבוצה של עמים נמוכי-קומה, המתגוררים ביערות] ערומים!

וטרקת את הדלת. ואז אמא היתה מביאה לך ארוחת ערב, וכורעת ברך ומתחננת בפניך שתאכלי, אבל את התעקשת ואמרת: "לא! לכי מכאן". ואז, לאחר שהיא הלכה לישון, היית יוצאת בהיחבא מהחדר וזוללת את כל תכולת הצלחת.

והנה, כעת נישאת לבחור צעיר שגם הוא נהג כך כל החיים. ועכשיו, שני אנשים כאלה, שני אנשים שמעולם לא היה להם את הכח לומר לעצמם: "לא!" - צריכים ללמוד לחיות יחדיו!

מלחמה עם עצמך

ולכן אני אומר שכאשר שואלים כנגד מי עלינו להילחם כמו אריה וזאב ונחש, בראש ובראשונה התשובה היא: נגד עצמנו! אדם צריך להיות גיבור ונמרץ ואמיץ-לב נגד עצמו. רוב האנרגיה שלנו צריך להיות מופנה להתגברות על מידות רעות, על התגובות הבלתי נכונות שאדם מגיב בתוך נפשו.

לדוגמא, אדם מרגיש דחף עז לריב עם השכן, הבוס או האח; עליו לדעת שכעת הוא הזמן שעליו להיות אריה ולהילחם נגד עצמו. להיות אריה בכך שהוא מגייס את כוחותיו להתגבר על נטיותיו הטבעיות. אם פלוני אמר לך מילה פוגעת ואתה החזרת לו - דע לך שאינך אריה אלא אדם חלש.

נדמה לך שכאשר בעלך אומר לך משהו, זה הזמן להיות אריה? לא, זהו הזמן להיות שקטה כמו כבשה. זה הזמן לברוח מהמערכה כמו כבשה. אבל למעשה, את האריה כאן בסיפור. לזאת תיקרא 'אשה חיל'. לזאת תיקרא גבורה.

מלחמת היצר

כולנו יודעים את אשר לימדונו חז"ל בפרקי אבות (ד), (א): "איזהו גיבור? הכובש את יצרו". למדנו מכאן גבורה מהי. נדרשת לאדם גבורה כדי לגבור על נטיותיו הטבעיות ועל תגובותיו המולדות.

זה נוגע לא רק לנושא הדיבור - לשמור על הפה סגור, אלא ישנם כל מיני יצרים שצריך להילחם בהם - בענייני קדושה, חמדת הממון, תאוות הכבוד, תאוות הקנאה, תאוות הנקם. וכמובן יש את הכעס והגאווה. היצר מתלבש בכל מיני צורות, שכולן ניתנו לנו עבור מטרה אחת - כדי שנוכל להילחם בהם.

הקב"ה רוצה לראות אצלנו גבורה! גבורה פנימית! זה מה שהשי"ת מצפה מיהודי! ואם זה מה שהוא דורש מאיתנו, מוטל עלינו ללמוד את האומנות הזו - כיצד לקנות גבורה.

להילחם נגד הרשעים שבחוץ, יותר משנדרשת לנו גבורה כמו של אריה ונחש בכל הנוגע לציונים והרפורמים ובעלי התועבה, על האדם להיות אריה וזאב כלפי עצמו.

הכח לא להילחם

לפני מספר שבועות התקשרה אלי אשה ושאלה האם מוטב לנו להילחם נגד הליברלים ונגד שאר אויבינו, או שמא מוטב שנתעלם מהם.

והנה, בנוגע לעצם שאלתה האם להילחם נגדם או שמא להתעלם מהם - על זה לא יכולתי להשיב לה על רגל אחת; זה תלוי בנסיבות, כך שזו שאלה מדי כללית. אבל דבר אחד כן אוכל לומר לה - ודברי מכוונים לכל הנשים שיושבות כאן - שצריך ללמוד כיצד לא לריב עם הבעל.

לזה נדרשת גבורה! לדעת מתי לא לריב! זה מה שהופך את האדם לאריה! בעודך תוהה האם להילחם נגד כל מיני אנשים רעים, ישנו איש רע אחד שעליך ללמוד כיצד להסתדר עמו! כי כולן ינשאו יום אחד, ולהצליח בעולם הזה פירושו להיות גיבור כארי, ולהתגבר על הנטיות הטבעיות.

הפירוש הנחוץ ביותר

ואם אתן חושבות שהדברים שאני אומר הם מיותרים - אף אני אומר לכם, שזהו הדבר הראשון שאותו צריך ללמוד! אילו הדבר היה תלוי בי, הייתי מייסד בכל הסמינרים שיעורים בנושא: כיצד לחיות חיי נישואין מוצלחים.

בעבר הייתי מוסר שיעורים באופן קבוע בסמינרים של "בית יעקב", ובכל פעם שהייתי מעלה את הנושא הזה - ללמוד כיצד להצליח בחיי הנישואין, הבנות חשבו שמדובר בבזבוז זמן. הן כן רצו לשמוע - מדובר בבנות טובות, שרצו לשמוע וללמוד את דברי המפרשים. הן רצו לדעת מה אומר המלבי"ם ומה מפרש הכלי יקר.

וזה נפלא; מפרשים הם דבר נפלא. אבל הפירוש הנחוץ מכל הינו: 'מה אומר הקב"ה על הנושא של לחיות עם אדם אחר בבית אחד?' - כי לא חינוכו אותנו לזה.

חינוך מחדש

במהלך כל חיך, עד שהגעת לגיל שמונה עשרה או מה שזה לא יהיה, חונכת על ידי הוריק, שכל דבר שאת אומרת, התשובה היא: "כן, כן". אם רקעת ברגלך - הם נבהלו. אם הם לא מילאו את מבוקשך, נכנסת לחדר

ג' - התרגלות לגבורה

שירי הנפש

והנה, לפני שנמשיך הלאה בנושא הזה, אני רוצה ללמד אתכם יסוד בסיסי בפסיכולוגיה. כמדומני שאלו שמכירים את הנושא הזה טוב ממני יסכימו עם דברי, אך בין אם הם מסכימים ובין אם לא, אני אומר את הדברים, כי הם נכונים.

כידוע, כדי ששרירים יתפתחו בצורה תקינה, יש צורך לאמן אותם ולעשות בהם שימוש. בזה כולם מודים. אדם שעובד כל היום עם ידו האחת, כגון צורף, חוסר האיזון בין זרועותיו ניכר ביותר - בעוד זרועו האחת גדולה ושרירית, הרי שהשנייה קטנה בהרבה. זהו דבר ידוע. שרירים עשויים לנבול מחוסר שימוש, ולעומת זאת הם מתפתחים מאוד כאשר מאמנים אותם ועושים בהם שימוש.

יש לדעת שהדבר נכון גם לשרירי הנפש. אדם שתמיד מגלה חולשה, שתמיד מוותר לעצמו, אזי 'שרירי' השליטה העצמית שלו, של גבורתו הפנימית, הופכים לרפוסים. וכן להפך - מי שמאמן את השרירים אלו שוב ושוב, הם גדלים ומתחזקים.

נמצא שהאופן לקנות גבורה פנימית הוא, ליישם את הגבורה הפנימית הזו הלכה למעשה; למצוא כל מיני דרכים לאמן את שרירי הנפש. וזהו דבר שיכולים אנו לעסוק בו כל הזמן, אם רק נשקיע בכך מחשבה.

גבורה שקטה

תרגיל אחד שהוא מאוד זמין וגם מאוד יעיל, הוא להתרגל לשתוק. מי שמתרגל לשמור על הפה סגור - בזמן שעל קצה לשונו עומדת אמירה שנונה או תגובה הולמת - במשך הזמן הוא הופך לגיבור פנימי.

ולא כל כך קשה לתרגל את זה. בכל פעם שאתה נצרך לדבר, חשוב לפני כן. מה שעליך לומר - נסה לומר זאת בקצרה. אל תשב ותדבר עוד ועוד ועוד. אנשים שמאריכים בדיבור, מבטאים בזאת את חולשתם, שכן הם צריכים להוציא החוצה את מה שיש להם בפנים. אדם גיבור אינו אומר את מה שנמצא אצלו בפנים, אלא שומר את הדברים לעצמו.

בפרט אם מישהו אומר לך איזו מילה - כגון בעל או אשה, ומיד מתחשק לך לענות להם. לא! מי שעושה כן הוא חלש! הגיבור - שותק! לא צריך לענות. לא צריכים להיות צודקים. לא צריכים שיהיה לנו את המילה האחרונה. לא קרה כלום. זה יעבור.

ולכן, אם גם הבעל וגם האשה יהיו גיבורים וישתקו, אין דבר טוב מזה. וה' אוהב אותם עבור זה. ה' אוהב איש ששומר על שתיקה. הוא אוהב אשה ששומרת על שתיקה. ומדוע? כי כדי לשתוק, מוכרחים להיות חזקים. שתיקה דורשת תכונות של אריה, והקב"ה אוהב אריות יהודיים.

לשמוח מרחוק

עוד תרגיל: הימנע מללכת למקומות שאליהן אינך חייב ללכת! אנשים רצים לכל מיני שמחות. יש אנשים שלעולם לא יחמיצו שמחה שאליה הזמנו, אלא תמיד יהיו שם - בכל חתונה, קידוש, ברית, ואפילו פדיון הבן. כמובן שמצוה להשתתף בשמחות אלו, אין כל ספק בכך, אבל מי שמסתובב תמיד, מי שתמיד רץ לכל מקום שמגישים בו משהו לאכול, מקום שבו יוכל להנות מחברה טובה, הינו אדם חלש. זה אדם שלא מסוגל לשלוט בעצמו.

לא צריך לרוץ לכל מקום. היה חזק ואמור: 'לא'. האם בגלל שכולם הולכים, זו סיבה שגם אתה צריך ללכת? זה לא נקרא להיות גיבור כארי; זה נקרא להיות 'שעפסלע' קטן שנמשך אחר העדר לכל מקום.

מי שמעוניין לגדול ולהיות למדן, חייב להשקיע בלימוד בזמנו הפנוי. בוודאי שעליו להיות חזק בענין. לא אכפת לו מכך שהוא יכול היה להיות כעת במקום אחר ו'להנות מהחיים'. וגם אם כן אכפת לו - כל החברים הולכים לאכול פיצה או ללונה פארק, וגם הוא אוהב פיצה. אך לא, הוא לא יהיה חלש. אז כמה חברים הולכים לשם - אז מה? הוא אריה; ובמקום ללכת איתם, הוא ישב ויחזור על השיעור, ויוודא שהוא הבין את מה שלמד.

הצל את עצמך

צורה נוספת של חולשה היא, כאשר אדם מוציא תמיד את כספו על דברים בלתי נחוצים. מידת ההסתפקות, לדעת לחסוך כסף, הוא עוד סוג של כח פנימי. אנשים ונשים - במקום לרכוש מוצרים שאינכם זקוקים להם, הפקידו את כספכם בבנק. לחסוך כסף זה דבר טוב מאוד, זה מורה על גבורה פנימית. לא כדאי לקנות תמיד את כל מה שרואים. זוהי חולשה. וכי רק משום שלשכנים יש מוצר פלוני, גם אתה חייב לקנות מוצר יקר זה?

כל אלו הם סימני חולשה, סימנים של כניעה לסביבה, כניעה לרצונות. המותרות שיש כולם הם דברים בלתי

לבקש עזרה

אכן, עם כל התרגולים שלנו, עלינו לדעת שאיננו מסוגלים לעשות זאת לבד. "אלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו" (קידושין ל, ב). ולכן עלינו לבקש תמיד את עזרתו יתברך - ויהי מה! צריך להתפלל אליו שיחזק אותנו. תפילותינו צריכות להיות מלאות בבקשה מהשי"ת שייטיע לנו לקנות גבורה פנימית, שיהיה לנו מרץ וחיות לעמוד בכל המשימות המוטלות עלינו.

כך אומר דוד המלך ע"ה: "ה' עֲזָרְנוּ לְעַמּוֹ יִתְּנָה" (תהילים כט, יא) - כלומר, אדם שמחובר להשי"ת, מסוגל להשיג עוד עוז, עוד גבורה פנימית. אם הוא חושב על הקב"ה, אם הוא מתפלל אליו ומבקש ממנו: "אנא, ריבונו של עולם, עזור לי! עזור לי להיות חזק ולהתגבר על כל המכשולים העומדים בפני!" מי שחושב תמיד על הקב"ה - הקב"ה עוזר לו. זהו הפירוש של "ה' עֲזָרְנוּ לְעַמּוֹ יִתְּנָה".

נמצא שאחד הכוחות הגדולים ביותר בקניית גבורה פנימית זה אמונה ובטחון בה'. מי שאינו חושב על ה' - הוא אמנם יהודי שומר תורה ומצוות, אך ראשו ריק מאמונה, האיש הזה עלול פעמים רבות להיכנע ח"ו. אם ה' לא נמצא בראש שלו, אם הוא לא חושב תדיר על הגבורה שהקב"ה מצפה ממנו, איש כזה לא יכול להיות מעיין של כוחות.

אוזר ישראל בגבורה

מי שטרם קנה בנפשו את מבט התורה על הנושא של כיצד להתמודד עם ניסיונות החיים, והוא אינו פונה אל ה' בכל עת בבקשה שייטיע לו להיות גיבור - הקרב אבוד מראש. כי מבין כל העניינים שהיצר הרע רוצה להשיג - והוא רוצה להשיג הרבה דברים הנוגעים אלינו - הענין הראשון במעלה הוא, שנהיה חלשים, שנהיה חסרי אומץ, שניכנע בקלות. גבורה היא האויב של היצר הרע! כשהיצר הרע רואה גבורה, הוא מוכרח לסגת.

ולכן אנחנו מזכירים את הענין בזה בכל יום, מיד בקומנו. "אוזר ישראל בגבורה" - ריבונו של עולם, אזרת אותי באבנט גבורה. כמה חבל לומר את המילים הללו מבלי לנצל את ההזמנות האדירה שהן מזמנות לנו! מיד בבוקר, לאחר שלובשים את החגורה, את הגארטל, מה שזה לא יהיה, זהו סימן לגבורה; אנחנו חוגרים את עצמנו לקראת הקרב. זוהי תזכורת עבורנו שאנחנו יוצאים כעת לעולם כדי להיות גיבורים.

כדאי לחשוב על ענין הזה כשמברכים את הברכה הזו: ה', חגרת אותנו בגבורת האריה, הזאב והשפיפון -

נחוצים. ביכולתנו להימנע מהרבה הוצאות, אם רק נהיה מוכנים למתוח את שרירי הנפש.

אריה הבר-מצוה

דוגמא נוספת: ישנם אנשים שעורכים שמחת בר מצוה מפוארת ביותר - ברמה של חתונה - ומבזבזים על כך ממון רב. ומי סובל מכך? העניינים, שבנם טוען: "גם אני רוצה בר מצוה כמו שערכו החברים שלי". אילו לנער הזה היתה מעט חכמה, הוא היה מחזק את שרירי נפשו ומסתפק בבר-מצוה קטנה, מתוך הבנה שאין צורך לערוך אירוע יקר. בכך הופך הנער הצעיר לאריה, כפי שביקש יעקב לראות אצל בניו.

וגם בחתונות - למה צריך לערוך חתונה באולם הגדול והמפואר ביותר, עם כל מיני דברים יקרים? אפשר להוזיל גם את עלויות החתונה. אנשים צריכים ללמוד שליטה עצמית מהי, ללמוד להיות גיבור ולא לבזבז כסף.

לפעמים צריכים לדעת להיות נחש, ולומר לבן או לבת: "בשום פנים ואופן! אנחנו לא נוציא כסף על דבר פלוני!" יש דברים טובים שתוכלו לעשות עם כספכם, ואין צורך לתת אותם לבעלי קייטרינג ולכל מיני אנשים שגורמים לכם לבזבז את כספכם. לחסוך כסף הוא גם כן צורה של גבורה פנימית.

דיאטת קודש

אני רוצה להזכיר עוד תרגול אחד, לפני שייגמר לנו הזמן. עוד אופן לחזק את גבורתנו הפנימית הוא על ידי הימנעות מאכילת מאכלים בלתי נחוצים. בוודאי שצריך לאכול; וצריך גם להנות מהאוכל. אבל זה צריך להיעשות מתוך גבורה פנימית. צריך לאכול את מה שהקב"ה רוצה שנאכל כדי לשמור על בריאותנו. אבל בכל הנוגע למאכלים המזיקים לבריאות, כלפי זה האדם צריך ללמוד להיות גיבור ולומר: "לא! בזה איני נוגע".

ממתקים?! מי צריך את זה? ויש המתענגים על משקאות חריפים ועישון. חס ושלום! עישון הוא ביטוי של חולשה פנימית! שתיית משקאות חריפים היא ביטוי של חולשה פנימית. אדם שמעשן - הוא אדם חלש! אדם גיבור אינו מעשן.

הקב"ה אוהב גיבורים, הוא אוהב אנשים עם גבורה פנימית שמסוגלים לומר לעצמם: "לא! אני לא אעשה את זה!". ו"בדרך שאדם רוצה לילך, בה מוליכין אותו" - אלו שרוצים להיות גיבורים ועמלים להפוך לאריות, הם אלו שהקב"ה יעזור להם להצליח.

צאתנו אל העולם. ישנם כל כך הרבה פיתויים, כל כך הרבה ניסיונות ומכשולים, שבפניהם עלינו להתייצב מדי יום ביומו, ואם רק נשכיל לחזק את חגורת עוצמתנו הפנימית - זה יתן לנו את העוז, אומץ-הלב ותעצומות הנפש להתגבר על הכל.

שאלה:

אשה שזמן הפנאי שלה מוגבל, האם עדיף שתנצל את עתות הפנאי ללימוד עזרה ראשונה כדי שיהיה לה את הידע הנחוץ כדי להציל חיים של ילדים, או שתלמד ענייני השקפה, אמונה ומידות טובות?

תשובה:

התשובה היא, שמזה ומזה אל תנח ידה. מה חשוב יותר - המוח או הלב? שניהם חיוניים לחיי האדם. ולכן בוודאי שכדאי ללמוד פיקוח נפש, אבל זה לא אמור למנוע מהאדם למצוא זמן להשקיע בלימוד ענייני אמונה ומידות טובות.

ובעוסקנו בענין זה של פיקוח נפש, ראוי לציין שעבור רוב רובם של עניינים אלו לא נדרש לימוד מיוחד. אמצעי הזהירות הנחוצים כדי להציל חיי ילדים, פשוטים בהרבה מלימודי השקפה. שוב ושוב אנחנו שומעים על ילדים שאיבדו את חייהם בעקבות רשלנות וחוסר זהירות.

שבבית יהודי יפול ילד מהחלון ויאבד את חייו? זהו דבר בלתי נסלח. וזה קורה שוב ושוב. זה בלתי נסלח. לא צריך לזה שום לימוד מיוחד, כי מדובר בהיגיון פשוט.

לאפשר לילדים לשחק בסמוך לכביש ללא השגחה? הם משחקים בכדור, והם עלולים לרוץ אל תוך הכביש כדי להחזיר כדור סורר. כמה חשוב שהורים יחשבו אודות ילדיהם במונחים הכי בסיסיים של הגיון פשוט.

דוגמא נוספת - מנהל חיידר שאינו מוחה בילדים היושבים על אדן החלון של קומה גבוהה. ילדים יושבים על אדן החלון, והמנהל עובר על ידם ואינו אומר מילה. הוא חושב שזה מתחת לכבודו להעיר על עניינים 'גשמיים' שכאלה. הוא חייב לפעול מיידית! חובה להתקין סורגים, או לאסור לחלוטין ישיבה על אדן החלון, ולהעניש בחומרה את כל מי שעובר על האיסור.

רשלנות היא ענין של חיים ומות. וזה משהו שאותו אנחנו יכולים ללמד. צריך לדבר על זה, וזה לא גוזל זמן רב.

גבורה הנותנת לנו כח להתגבר על הכל! החגורה אינה אלא סמל - גם אם שכחת בבית את החגורה, וגם אם אתה נוהג ללבוש 'שלייקס', אין זה משנה - עליך לדעת שאתה חוגר את כח הגבורה שיסייע לך לחיות חיי הצלחה, חרף כל הניסיונות שמולם אתה ניצב בעולם הזה.

הגיבורים אשר בארץ

זה מה שמחפש השי"ת יותר מכל - את בעלי המרץ, את האנשים שפועלים בגבורה בעבודת ה'. הקב"ה אוהב גיבורים. הוא אוהב אנשים בעלי עוצמה פנימית, אנשים המסוגלים לומר: "לא, איני מתפעל מאומות האולם. לא אלך אחר מה שהמון העם עושה. אני לא אבזבז כסף, זמן או מילים. אני לא אהיה נחשל ולא אניח לנטיית הטבעיות לשלוט בי. לא! אני אהיה חזק! אמשיך לחשוב על חובתי בעולמי, ולא אכנע לכל רוח נושבת". זה מה שהקב"ה רוצה - אדם גיבור כארי, כזאב וכשפיפון.

וזוהי הגבורה המיוחדת שיעקב אבינו קיווה לראות אצל בניו - את האומץ, הגבורה, והעוז להתגבר על הכל; על כל השקר של העולם שבחוץ, על הטיפשות שהצליחה לחדור לעם ישראל, כל המידות הרעות והנטיית הקיימות בקרבנו.

אנשים אלו, אלו שמצליחים ליישם בחייהם את מידת הגבורה, הם אלו שיצליחו ביותר. הם יודעים שלמרות ש"צַתָּן צֶאֱנִי" (יחזקאל לד, לא), הרי שאנחנו גם אריותיו וזאביו ונחשיו של השי"ת. למרות שאנחנו אנשים טובי-לב, עדינים וכנועים, אבל כשיש צורך בכך אנחנו מסוגלים לדלות מתוכנו את גבורתם של חיות אלו, שאליהן המשיל אותנו יעקב אבינו. אלו הם האנשים שהקב"ה אוהב יותר מכל, והם אלו שהתייחדו לעמוד לפניו לנצח נצחים - בזה ובבא.

שבת שלום ומבורך!

בואו נהיה מעשיים

יתגבר כארי

יעקב בירך את בניו במעלתם של בעלי חיים גיבורים, כי הגיבורים הם אלו שיצליחו בחיי עבודת ה'. בכל בוקר בשבוע הקרוב, לפני ברכת "אוזר ישראל בגבורה", נשהה בלי נדר למשך עשר שניות ונחשוב אודות הגבורה שהקב"ה רוצה שנאזור את עצמנו בהלפני